

spočíva v tom, že v procese nenásilného pretvárania kapitalistickej ekonomiky mení sa postupne spoločenské bytie a za ním i spoločenské vedomie čínskej národnej buržoázie. Sme svedkami procesu, v ktorom antagonistické protirečenia medzi robotníckou triedou a buržoáziou stávajú sa postupne neantagonistickými.

Bolo by nesprávne sa domnievať, že rozmanitosť foriem je zvláštnosťou iba prechodu od kapitalizmu k socializmu. V sku-

točnosti ide o všeobecnosociologický zákon, s pôsobením ktorého sa stretneme v každej formácii. Dejiny poznajú rozličné formy vzniku a vývinu prvotnospoločného, otrokárskeho, feudálneho i kapitalistického zriadenia. Je tu však i určitá zvláštnosť. Zatiaľ čo nie každá krajina musela prejsť všetkými predsocialistickými štádiami vo vývine ľudstva, socialistickú a komunistickú formáciu neobíde ani jedna.

(rr)

KATEGÓRIA KVALITY A KATEGÓRIA DRUHU

E. E. BILECKIJ, G. N. ŠANGIN-BEREZOVSĽKIJ, *O CHARAKTERE KAČESTVENNYCH IZMENENIJ V ŽIVOJ PRIRODE*. (Stať zo zborníka Filosovskije vo-prosy jestestvoznania, Moskva 1958, 228—253.)

Autori state vychádzajú z diferencovanosti organickej riše; od jednobunkových (gaméta, zygóta) k mnohobunkovým štruktúram (kolónie, micília). Zastávajú sa pri organizme, kde, ako hovoria, začínajú prechody k iným kategóriam organickeho. Množstvo organizmov si vynucuje klasifikáciu, ktorá vedie ku kategórii druhu. Kategória druhu sa stáva centrom pozornosti biológov, lebo od jej riešenia závisí v konečnom dôsledku pravdivé riešenie všetkých biologických problémov.

Vychádzajú z Lysenkovej definície druhu, u ktorého kategória kvality odráža stálosť a určenosť živočicha. Druh je taký preto, lebo je kvalitatívne určený, ohraničený, má škálu, v ktorej pôsobia reakcie, t. j. prejavuje sa ako odraz určitých podmienok. To však neznamená, že je nezmeniteľný. Existovať znamená meniť sa, prejavovať rôzne vlastnosti, to znamená konkrétne reagovať a odrážať zmeny v okolitých podmienkach.

Zmena individuí núti nás k záveru, že druhová špecifickosť podržuje sa na všetkých stupňoch vývoja, nehľadiac na mnohostrannosť prejavujúcich sa vlastností a znakov. Druh sa zachováva cez kontinuitnú premenu vlastností a znakov. No druh nie je mechanický súhrn vlastností a znakov, nie je prostá suma reakcií. Druh predstavuje organickú jednotu vlastností. Druh je určenosť, konečnosť, ohraničenosť a nekonečnosť

v živočíšnom svete. Je ekvivalentný sám so sebou od počiatku do konca života danej organickej formy. Ak má v prostredí všetky podmienky, ktoré vyžaduje, tak sa vyvíja normálne. V opačnom prípade sa mení alebo hynie.

Dialektický materializmus neuznáva nijaké polovlastnosti a polokvality. Kategória kvality a vlastnosti, to sú nedeliteľné kategórie, ktoré odrážajú rôzne stránky pohybu hmoty, preto sú nemysliteľné ako polopohyby. Vlastnosti možno navzájom porovnávať, preto matematické metódy v biológii nie sú vylúčiteľné. Existujú prípady, kde nachádzame kvantitatívnu zhodu niektorých stránok, znakov vecí (individua), no kvality týchto vecí ostávajú preda rozdielne. V organickej svete nie je o takéto analógie núdza. Tak u vlka nenájdeime taký znak, ktorý by sme nenašli u psa (i naopak). Jednako však vlkovi podobný pes-ovčiak ostáva vo vzťahu k vlkovi stále psom.

Z určitosti kvalít vyplýva aj ich nezlúčiteľnosť. Praktická hybridizácia to potvrdila množstvom dokladov. Lysenko vyhlásil principiálny rozdiel druhových a vnútrodruhových križení. Príroda sa bráni tomuto javu tým, že hybrid postihuje jalovosť. Tak križenie koňa s oslom prináša neplodnú mulicu.

Treba sa pozastaviť nad chápaním druhu biologického a druhu v systéme. Medzi oboma existuje principiálny rozdiel. Biologický druh je odraz reálnych vzťahov živých foriem v prírode; od človeka nezávisí. Určovať druh v systéme núti nás objektívna potreba vo vzťahu k živým formám. Východiskom klasifikácie v systéme sú objektívne znaky. Rôznosť znakov na individuách vedie k týmto rozličným pojmom: druh, rod, čeľaď; ak je to potrebné, zavádzajú sa i ďalšie

delenia na poddruh, podrod, podčeľaď atď. Môže sa stať, že biologický druh sa zhoduje s druhom v systéme. Sú však i prípady, keď biologicky nepríbuzné druhy sa podobajú formami, a naopak, rôzne druhy systému ukážu sa ako rôzne odrody jedného biologického druhu.

Biologická analýza môže viesť k opravám v biologickom systéme. No sám systém má len pomôcť pri orientácii v okolitom svete; fakty o plodení jedných druhov z druhov úplne iných nemusia viesť k modernizácii prakticky výhodného systému.

Rozloženie druhov v systéme — od nižších k vyšším, od jednoduchších k zložitejším — v prvom zoznamení verne odrzkadľuje genézu vzniku života. Cieľom systematicky nikdy nebolo odhalenie zákonov a ciest evolúcie, hoci v súvislosti s experimentálnymi metódami výskumu opisná metóda je výhodnou pre riešenie tejto úlohy.

V systémovej klasifikácii sú obsiahnuté

tézy o jednote kontinuity a diskretnosti. Ak stádo koní (kvalitatívne určenie) vyjadruje kontinuitu, tak jednotlivý kôň z tohto stáda je prejavom diskretnosti.

V procese vývoja jedinca pôsobia zmeny, ktoré vplývajú na upevnenie vlastností starého druhu. No existujú tu i zmeny, ktoré narušujú konzervatívnosť. V oboch týchto procesoch prebieha premena kvantitív v kvalitu. Sám život je prechod vonkajšieho na vnútorné (str. 243), preto jedinec vlastní i elementy starého i elementy nového prostredia, ktoré sú zárodkom novej kvality.

Vznik nových druhov prebieha skokom. V prírode nenachádzame žiadne medzidruhy, prechodné odrody (str. 243). Medzery v postupnosti — ktoré nachádzame — sú dôsledkom kvalitatívnych prelomov. Jednota kontinuity a diskretnosti dovoľuje záver, že kvalitatívne nový jedinec sa môže diferencovať do rôznych foriem daného rodu.

(mb)

O PROBLÉME MARXISTICKÉHO HISTORIZMU

v štúdií Kryptoproblémy i historizm (Studia filozoficne 1958, č. 3, Varšava) píše Bronislav Baczko.

Pripomínajúc diskusie o predmete filozofie, úvodom poznamenáva, že za týmito diskusiami sa skrýva určitý historický podtext, riešenie iných problémov, ktoré v spore o predmet filozofie nachádza len svoju vonkajšiu formu. Z tohto hľadiska pokladá históriu sporov o predmet filozofie za veľmi poučnú a jej spracovanie by podľa neho mohlo byť veľmi plodným prínosom. Ukazuje na rade príkladov, ako sa aj v dejinách marxizmu vyskytovali rôzne interpretácie predmetu filozofie a poukazuje pritom na historickú podmienenosť každej z týchto interpretácií, na skutočnosť, že marxistická filozofia v rôznych obdobiach, resp. aj v tom istom období vidí sama v sebe niečo iné podľa toho, aké úlohy pred ňou stoja, resp. aké sa jej pripisujú.

Baczko pokladá za veľký nedostatok, že nie sú dosiaľ spracované nielenže syntetické dejiny filozofie za posledných 50 rokov, ale že nie sú zhromaždené ani základné fakto-

grafické údaje o nich. Takéto dejiny by podľa neho mali veľký význam aj pre aktuálny rozvoj marxistickej filozofie. Marxistická filozofia sa rozvíja cestou riešenia svojich vlastných protirečení a mierou jej aktuálnej zrelosti je podľa Baczka to, v akom stupni je teóriou vnútorných protirečení svojho vlastného rozvoja. Marxistický historizmus, píše, požaduje najmä od filozofie, aby bola kritická voči svojmu ideologickému protivníkovi, musí však byť súčasne kritická aj voči sebe samej, pokladajúc aj svoj súčasny stav za moment historického vývinu.

Uplatnenie kritického princípu historizmu ilustruje príkladom vývoja samotného Marxa, ktorý najmä vo svojich raných prácach v každom nasledujúcom diele podával hlbšiu analýzu kapitalizmu, prekonávajúc tak na vyššom stupni svoje vlastné predošlé názory. Baczko zdôrazňuje potrebu uplatnenia tohto princípu aj pri filozofickej analýze socializmu, podčiarkuje však, že treba mať na zreteli, že tu ide o skutočnosť iného, nového typu.

J. S.